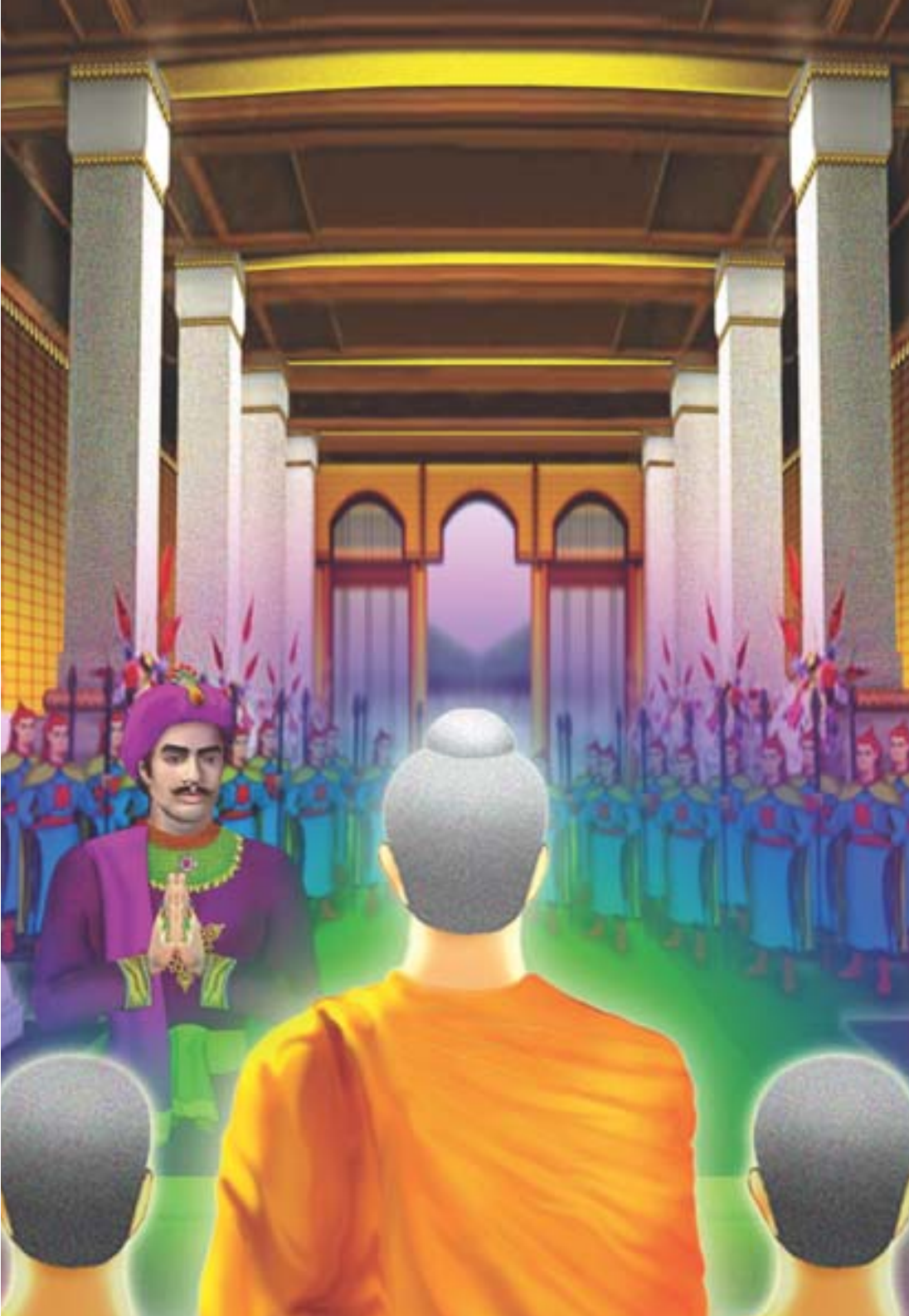

กั ล ฆ า ณ ว า ท ะ

บุคคลพึงเปล่งแต่วาจางามเท่านั้น
ไม่พึงเปล่งวาจาชั่วเลย
การเปล่งวาจาดีสำเร็จประโยชน์ได้
แต่การเปล่งวาจาชั่วย่อมเดือดร้อน

กัลยาณวาที

๔๕๓

ทุกครั้งที่เราได้นั่งหลับตาเจริญสมาธิภาวนา นำใจกลับมาหยุดนิ่งที่ศูนย์กลางกายฐานที่ ๗ อย่างนุ่มนวลเบาสบาย ธารธรรม เห็น จำ คิด รู้ ในตัวของเรา จะถูกกลั่นให้ใสสะอาด บริสุทธิ์ ความบริสุทธิ์เป็นทางมาแห่งความสุขและความสำเร็จ ซึ่งความสุขที่เกิดจากใจหยุดนิ่งนี้ เป็นสิ่งที่มวลมนุษยชาติต่างปรารถนา เพราะเป็นสุขที่แท้จริง สุขที่อิสระเสรีกว้างขวางไร้ขอบเขตไม่มีใครสามารถมาพรากเอาความสุขชนิดนี้จากเราไปได้ แล้วยังเป็นรากฐานในการขจัดกิเลสอาสวะ ชำระมลทินของใจให้หมดสิ้นไป เป็นเหตุให้เข้าถึงพระธรรมกายได้ที่พึงที่ระลึกภายใน

มีวาระธรรมภาสิตที่กล่าวไว้ใน สารัมภชาติก ว่า

**“บุคคลพึงแปลงแต่วาจาจากเท่านั้น ไม่พึงแปลงวาจา
ชั่วเลย การแปลงวาจาดีสำเร็จประโยชน์ได้ แต่การแปลง
วาจาชั่วย่อมเดือดร้อน”**

คำว่า วาจาจาก หรือกัลยาณวาที เป็นถ้อยคำที่ยกใจผู้พูดและผู้ฟังให้สูงขึ้น วาจาที่งามนั้น แม้จะกล่าวด้วยถ้อยคำน้ำเสียง หรือสำนวนภาษาใดก็ตาม วาจานั้นเป็นวาจาสุภาสิต วาจาสุภาสิตเป็นถ้อยคำที่สามารถยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ เพราะเป็นถ้อยคำที่ยกใจผู้ฟัง ซึ่งกำลังขุ่นมัวให้ผ่องใสได้ ใจที่กำลังวุ่นวายสับสน ก็จะเป็นใจที่สงบเยือกเย็น ส่วนวาจาชั่วหยาบ

กัลยาณวาที

๔๕๘

หรือวาจาทุพภาษิต เป็นถ้อยคำที่นำความเดือดร้อนมาให้ทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นวาจาที่ไม่เป็นมงคลแก่โลกประสาธน์ ไม่สามารถนำประโยชน์สุขแก่ผู้ฟัง

พระพุทธองค์ทรงให้คำจำกัดความของวาจาสุภาษิตไว้ว่า วาจาที่ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นวาจาสุภาษิต ไม่เป็นวาจาทุพภาษิต เป็นวาจาไม่มีโทษ วิญญูชนไม่ติเตียน องค์ ๕ ประการ คือ วาจานั้นย่อมเป็นวาจาที่กล่าวถูกกาล เป็นเรื่องจริง เป็นวาจาที่กล่าวอ่อนหวานไพเราะเสนาะโสด เป็นวาจาที่กล่าวประกอบด้วยประโยชน์เพียงส่วนเดียว และเป็นวาจาที่กล่าวด้วยจิตเมตตา ถ้อยคำสุภาษิตเหล่านี้ เป็นสิ่งที่เราควรฝึกไว้ ฝึกให้เป็นอุปนิสัย เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ต่อไปจะได้เป็นผู้มีเสียงดุจท้าวมหาพรหม

พระลัมมะลัมพุทธเจ้าของเรา ทรงเป็นต้นแบบในการกล่าวถ้อยคำที่เป็นสุภาษิตที่แท้จริง เพราะพระองค์ทรงฝึกฝนมาข้ามภพข้ามชาติ ทำให้วาจาของพระพุทธองค์เป็นวาคัคคัถลีลหิ มีฤทธิ์ มีเดช มีอานุภาพ ธรรมดาของพระตถาคตเจ้า ทรงเป็น ยถาวาที ตถากาโร คือ ตรัสอย่างไร ก็ทรงทำอย่างนั้น ทรงทำอย่างไร ก็ตรัสอย่างนั้น วาจาของพระพุทธองค์ไม่เคยเป็นสอง ความเป็นผู้มีวาคัคคัถลีลหิของพระพุทธองค์นั้น

กัลยาณวาทะ

๔๕๕

เลื่องลือไปทั่วชมพูทวีป จึงมีเจ้าลัทธิจำนวนมากอยากทำลายวาทะของพระพุทธองค์ โดยการให้ร้ายว่า ทรงพูดอย่างหนึ่ง ทำอีกอย่างหนึ่ง เป็นผู้ไม่มั่นคงในคำพูด เพื่อที่มหาชนจะได้ไม่เลื่อมใส แล้วหันกลับมาจับถือลัทธิของตน

*นิครนถ์นาฏบุตร เจ้าลัทธิเดียรฉัตรที่ไม่ชอบใจในพระบรมศาสดา เพราะศรัทธามหาชนของตนเองห่างเหินไป จึงแต่งปัญหาข้อหนึ่งเป็นโอวาทวิสัทธิสวาท คือปัญหาฉนวนเวียน ไม่มีใครสามารถแก้ได้ ปัญหานี้นิครนถ์ใช้เวลา ๔ เดือน จึงคิดออกและยุให้อภัยราชกุมารเรียนปัญหานี้จนแตกฉาน เพื่อจะได้ส่งไปโต้วาทะกับพระผู้มีพระภาคเจ้า หากพระกุมารชนะก็จะได้รับการยกย่องจากมหาชน

นิครนถ์ได้ยุยงอภัยราชกุมารว่า ขอเชิญพระองค์เสด็จเข้าไปถามพระสมณโคดมว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระตถาคตจะไม่พึงตรัสพระวาจาอันไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่น บ้างหรือหนอ ถ้าพระสมณโคดมทรงพยากรณ์ว่า ตถาคตไม่พึงกล่าววาทะอันไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่น ก็ให้ทูลต่อว่าเมื่อเป็นอย่างนั้น ทำไมพระองค์จึงทรงพยากรณ์เทวทัตว่า

กัลยาณวาทะ

๔๖๐

เทวทัตจักเกิดในนรก ตั้งอยู่ลั่นหนึ่งกับ เป็นผู้อันใครๆ เยียวยา
ไม่ได้เล่า เพราะพระวajanัน พระเทวทัตจึงโกรธ เสียใจ เมื่อ
พระสมณโคตมถูกถามปัญหาสองเงื่อนไขแล้ว จะกลืนไม่เข้า
คายไม่ออก จะต้องยอมแพ้ต่อคำถามของพระองค์อย่างแน่นอน”

ฝ่ายพระกุมารยังไม่ทราบอานุภาพแห่งลัทธิปัญญุตญาณ
จึงตั้งใจเรียนปัญหาจนชำนาญ เพื่อจะได้ไปโต้วาทะกับพระพุท-
ธองค์ วันรุ่งขึ้นได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเสด็จมา
ฉันภัตตาหารในพระราชวัง ทูลถามปัญหาที่จดจำมาจากนิครนถ์
ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า พระพุทธองค์ตรัสว่า “ดูก่อน ราชกุมาร
ในปัญหาข้อนี้ จะวิสันนาโดยส่วนเดียวมิได้ สมมติว่าเด็กทารก
ไม่รู้จักช่วยเหลือตัวเอง เอากิ่งไม้ หรือหินใส่เข้าไปในปาก แล้ว
เอาออกไม่ได้ พระองค์จะทรงทำอะไรเล่า” อภัยราชกุมารทูลว่า
“จะต้องหาทางเอาไม้หรือหินออกมาให้ได้ แม้ว่าเด็กคนนั้น
จะเจ็บปวดไม่ยอมให้เอาออกก็ตาม”

พระบรมศาสดาตรัสต่อว่า “ดูก่อนราชกุมาร ตถาคต
ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมรู้ว่าจาทิไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ และวajanันไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของผู้เ็น
ตถาคตไม่กล่าววajanัน อนึ่ง ตถาคตย่อมรู้ว่าจาทิเป็นจริง ที่แท้
แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์และวajanันไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่

กัลยาณวาที

๔๖๑

ชอบใจของผู้อื่น ตถาคตจะไม่กล่าววาทานั้น และถึงแม้จะเป็นประโยชน์ แต่ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่น ตถาคตย่อมรู้กาลที่จะพยากรณ์วาทานั้น หากเป็นวาทาไม่จริง แต่เป็นที่รักของผู้อื่น ตถาคตจะไม่กล่าววาทานั้น ตถาคตย่อมรู้วาทาที่จริงที่แท้ ประกอบด้วยประโยชน์ และวาทานั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของผู้อื่น ถึงกระนั้น ตถาคตย่อมรู้กาลที่จะพยากรณ์วาทานั้น เพราะตถาคตมีความเอ็นดูในสรรพสัตว์ทั้งหลาย”

ต่อมาเมื่ออภัยราชกุมารทูลถามปัญหาที่เรียนมา ไม่ว่าจะลึกซึ้งเพียงไร พระพุทธองค์ก็ทรงตอบได้ ทำให้พระกุมารสงสัยว่า ทำไมพระพุทธองค์จึงทรงรู้ไปหมดทุกอย่าง จึงได้ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหล่าชนผู้ถือตัวว่าเป็นบัณฑิต เข้ามาถามปัญหาที่ยุ่งยาก และลึกซึ้งกับพระองค์กันจำนวนมาก การพยากรณ์ปัญหาของบัณฑิตเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรัสด้วยพระหฤทัยไว้มาก่อนว่า บัณฑิตทั้งหลายจักเข้ามาเฝ้าเรา แล้วทูลถามอย่างนี้ เราจะต้องพยากรณ์อย่างนี้ หรือว่าคำพยากรณ์นั้น มาปรากฏแจ่มแจ้งแก่พระตถาคตโดยทันทีพระเจ้าข้า”

พระบรมศาสดาตรัสว่า “ดูก่อนราชกุมาร ตถาคตขอถามกลับพระองค์บ้าง พระองค์จะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน

กัลยาณวาที

๔๖๒

พระองค์เป็นผู้ชำนาญและฉลาดในส่วนต่างๆ ของรถทุกอย่าง เมื่อมีผู้เข้ามาถามให้พระองค์อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับบางส่วน ของรถที่เขาไม่เข้าใจ พระองค์ได้ตรึกด้วยใจไว้ก่อนว่า จะต้องตอบอย่างไร หรือว่าเข้าใจแจ่มแจ้งอยู่แล้ว โดยไม่ต้องเตรียมตัวตอบคำถาม”

อภัยราชกุมารกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะหม่อมฉันเป็นทหารรถผู้ชำนาญในเรื่องรถ ฉลาดในส่วนประกอบต่างๆ ของรถ ฉะนั้นการพยากรณ์ปัญหานี้แน่ แจ่มแจ้งแก่หม่อมฉันทันทีโดยไม่ต้องเตรียมคำตอบเลย” พระบรมศาสดาตรัสว่า “ฉันนั้นเหมือนกันราชกุมาร เหล่าบัณฑิตนักปราชญ์ที่เข้ามาถามตถาคตถึงปัญหาต่างๆ ตถาคตย่อมตอบได้ทันที โดยไม่ต้องเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า เพราะตถาคตแทงตลอดในธรรมทั้งหลาย การพยากรณ์ปัญหาจึงแจ่มแจ้งกับเราตถาคตโดยทันที” เมื่ออภัยราชกุมารได้ทราบถึงพระพุทธานุญาต อันไม่มีประมาณ เช่นนั้นแล้ว จึงยอมรับนับถือพระพุทธองค์ เป็นบรมศาสดาที่ไม่มีศาสดาไฉยยิ่งกว่า ทรงประกาศตนเป็นอุบาสกตลอดชีวิต

เราจะเห็นว่า พระบรมศาสดาทรงเป็นต้นแบบของผู้ที่ฝึกตนเองได้อย่างยอดเยี่ยมในทุกด้าน ทั้งทางกายกรรม วชิกรรม และมโนกรรม ทุกถ้อยคำสำนวนและอริยาบถ ที่ทรงแสดงออก

กั ล ย า ณ ว า ท ะ

๔๖๓

มานั้น ไม่มีใครสามารถตำหนิได้ วชิรกรรมที่เป็นสุภาสิตของ
พระพุทธองค์ที่ทรงกล่าววาทาเป็นอรรถเป็นธรรมมาโดยตลอด
ทำให้พระพุทธองค์ทรงมีพระสุรเสียงไพเราะ เป็นที่ศรัทธาทั้ง
มนุษย์และเทวา ทรงมีพระบาทดุจสังข์คว่ำ มีพระโลมาทุกเส้น
ล้วนมีปลายซ้อนขึ้นข้างบน เพราะฉะนั้นให้มันฝึกใช้วาทา
สุภาสิตกัน หัดพูดยกใจผู้ฟังให้สูงขึ้น เพราะถ้อยคำใดที่เป็นไป
เพื่อให้ถึงพระนิพพานถ้อยคำนั้นเป็นวาทาสูงสุดกว่าวาทาทั้งหลาย

